

Mantık Araştırmaları Dergisi

Journal of Logical Studies

Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnfornel Mantık

Yazar(lar) | Author(s): Zeynep ÇELİK

Bu makaleyi kaynak gösterin | Cite this article:

Çelik, Z. "Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnfornel Mantık". Mantık Araştırmaları Dergisi 3 (2021): 108-112

Bu makaleye çevrimiçi ulaşın | See this article online:

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2138795>

ISSN 2687-3125 | e-ISSN 2687-3125

Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnfornel Mantık

Zeynep ÇELİK*

 ORCID: 0000-0001-9874-1058

Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran

İstanbul: Rağbet Yayınları, 2021, 296 Sayfa

ISBN: 978-605-7699-71-8

Ülkemizde yükseköğrenim düzeyinde mantık dersi yalnızca ilahiyat fakülteleri, hukuk fakülteleri ve edebiyat fakültelerinin felsefe bölümlerinde verilmektedir. İlahiyat fakültelerinde bu eğitim, edebiyat fakültelerinden daha az olmakla birlikte; haftada 2 saat/kredi olup, yalnızca bir dönemdir. Dolayısıyla 4 senelik yoğun bir programdan geçen ilahiyat öğrencileri, öğrendikleri mantık konularıyla, diğer derslerin ilgisini kuramakta ve bu nedenle dersin gereksiz olduğunu düşünebilmektedir. İlahiyattaki mantık eğitiminin yetersizliğinden dolayı öğrencilerin mantığı anlaması ve daha da önemlisi onu ilahiyatın temel alanlarıyla ilişkilendirmesi şu anki konjonktürde mümkün görünmemektedir. Değerlendirmesini yaptığımız *Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnfornel Mantık* isimli çalışma, henüz yayın hayatına girmiş bir eserdir. Eser yukarıda bahsettiğimiz, ilahiyat öğrencilerinin mantık alanı ile ilgili yaşadığı sorunlara bir çözüm önerisi olarak, mantık konularını Kur'an'dan örneklerle başarılı bir şekilde işlemiş, bu vesileyle hem öğrencilerin mantık konularını daha rahat anlayabilmesini hem de öğreticilerin onu anlatırken yaşadıkları zorlukları kolaylaştırmayı hedeflemiştir.

Dört bölümden oluşan eserde, klasik/formel mantık ile klasik olmayan/infornel mantık birbirinden ayrıştırılmadan, bir bütünün birbirini

KİTAP TANITIMI

Geliş Tarihi: 19-12-2021

Kabul Tarihi: 31-12-2021

Yayın Tarihi: 31-12-2021

* Arş. Gör. Dr., KSU, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Mantık Anabilim Dalı, zeynepcelik@ksu.edu.tr

tamamlayan parçaları şeklinde sunularak, okuyucuya yeni bir bakış açısının kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu perspektiften hareketle temeller adı verilen birinci bölüm; akıl ve mantık, kavram ve tanım, önerme ve çıkarım olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Bu bölümde, klasik mantık kitaplarının tasavvurat olarak nitelendirilen kısmında ele alınan; akıl ilkeleri, mantığın tarihçesi, kavram, önerme ve tanım gibi klasik bölümler, Kur'an'dan örneklerle gayet öz ve anlaşılır bir şekilde ele alınmış, gereksiz açıklama ve örneklerden kaçınılmış, radikal yorumlar yumuşatılarak sunulmuştur. Özellikle akıl ilkeleri konusunda Kur'an'dan verilen başarılı örneklerin, öğrencilerin bu konuyu anlamasında ve içselleştirmesinde büyük katkı sağlayacağı muhakkaktır.

İkinci bölüm olan kanıtlar, birinci bölümün aksine sadece klasik mantık kitaplarındaki akıl yürütme konularına değil aynı zamanda informel mantık geleneğinden birçok konuya da yer vermektedir. Bu bölüm, klasik mantık kitaplarındaki akıl yürütme bölümlerinden hem şekil hem de içerik bakımından farklıdır. Öncelikle şekilsel farkı ele alırsak, klasik gelenekte tümdengelimle (kıyas/ta'lil/dedüksiyon) başlayan bölüm bu eserde tümevarımla (istikra/indüksiyon) başlamaktadır. Yazar bunun sebebinin "bir yerden gelebilmek için önce oraya varmak gerekir" şeklinde açıklamaktadır.

İnformel mantıkta kullanılan bazı çıkarım türlerinin kitabın ikinci bölümüne eklenmesi, kitabı içerik bakımından da klasik mantık kitaplarından ayırmaktadır. Yazar tümevarım bölümüne; tekevarım (kondüktif kanıt), enevarım (abdüktif kanıt) ve istatistikî kanıtı, analogi bölümüne ise; örnekli kanıt ve otoriteye dayalı kanıtı eklemiştir. Ayrıca son kısımda informel kanıtlama (toulmin modeli) kısa ve öz biçimde ele alınmış ve kıyas ile karşılaştırılarak; kıyasın ters çevrilmiş haliyle oldukça benzer yönlerinin olduğu başarılı bir şekilde vurgulanmıştır.

Eserin üçüncü bölümünde beş sanat, klasik ve informel mantığın sentezine ilaveten Kur'an'dan örneklerle ele alınmaktadır. Özellikle cedel bölümüne eklenen münazara kısmı, informel mantıkta hakkında çok sayıda çalışma bulunan tartışma geleneğinin, klasik gelenekte halihazırda varolan münazara ilmiyle irtibatının sağlanması açısından gayet önemli bir adım oluşturmaktadır. Ayrıca cedel, hitabet ve safsata bölümlerindeki Kur'an'dan ayetlerle desteklenen açıklamalar, öğrencilerin düşünme becerileri üzerinde olumlu etki yaratması açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla eserin mantık eğitiminin kazanımlarını öğrencilere kısa, öz ve anlaşılır bir üslupla aktarması takdire şayandır.

Eserin dördüncü ve son bölümü olan felsefeler kısmında, mantık ah-lakı ve felsefesi ele alınmıştır. Bu bölümde de diğer bölümlerde olduğu gibi gereksiz uzun açıklamalardan kaçınılmış, öğrencilerin kolayca anlayacağı bir üslup kullanılmıştır. Ayrıca diğer bölümlerde olduğu gibi mantığın radikal yorumlarından uzak durularak, her alanda olması gerektiği gibi mantık alanında da aşırılıklardan uzak durulması gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç olarak değerlendirmesini yapmaya çalıştığımız eserin, bilimsel içerik, formel düzen ve eğitsel amaç boyutlarını ele aldığımızda, özellikle ilahiyat fakültesi öğrencileri için oldukça sade, anlaşılır ve dolayısıyla faydalı bir kaynak olduğunu düşünmekteyiz. Yazarın da iddia ettiği gibi eserde kullanılan yöntem, yani bütün mantık konularının Kur'an'la örneklendirilerek açıklanması, ilahiyat öğrencilerinin mantık konularını daha kolay öğrenmesini sağlayacağı aşikardır. Ayrıca eserin hem formel düşünme hem de pratik düşünme üzerine yaptığı vurgu, mantığın öğretilme amacı olan, diğer ilimlere girişte anahtar rolünün yanı sıra günlük hayatta da onun etkili bir şekilde kullanılabilmesini sağlamaya yardımcı olacağını düşünmekteyiz.

Eseri Türkçe literatürdeki klasik mantık kitaplarından ayıran en önemli özelliği formel ve informel mantığı başarılı bir şekilde sentezlemesidir. Bu sentezde göze çarpan en büyük fark, akıl yürütme konusudur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi klasik gelenekte tümdengelimle başlayan akıl yürütme bahsi, bu eserde tümevarımla başlamıştır. Ancak bu konuda naçizane fikrimiz, bir yere varmak için tümevarımdan önce analoginin kullanılması gerektiğidir. Çünkü tümevarım, analoginin tekillerden elde ettiği sonuçları genelleştirir ve tümel bilgiye yükseltir. Bu noktada akıl yürütme türlerini birbirini tamamlayan süreçler olarak değerlendirebiliriz. Diğer bir deyişle analogi olmadan tümevarımın, tümevarım olmadan da tümdengelim olmayacağını düşünmekteyiz.

Son olarak eser, literatüre katkı sağlayan, mantık alanında farklı bir perspektif geliştirmeye çalışan, hem öğreticilerin hem de öğrencilerin yararlanabileceği bir eser olmakla birlikte, klasik mantığın formel kalıplarını kırmaya çalışan eserler arasında yerini almıştır.